

УДК 352.07:323.21(44)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.212.176-183>

Лисиця О.Р.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Lysytsia Oleksandr

Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0009-0003-6561-4548>

ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ У ФРАНЦІЇ

У статті досліджено теоретико-прикладні аспекти інституціоналізації та розвитку місцевої партисипативної демократії у Франції. Визначено, що феномен інституційної спадкоємності став ключовим чинником стабільності та органічного ускладнення публічно-управлінських відносин, що вплинуло на розвиток місцевої партисипативної демократії. Проаналізовано еволюцію правових засад інституціоналізації місцевої демократії, що позитивно вплинуло на сучасні інструменти демократії участі в комунах Франції. Аналіз досвіду французьких комун дозволив виокремити позитивні практики участі громадян у місцевому управлінському житті та вирішенні питань місцевого значення для адаптації в Україні. Зроблено висновок, що сучасне переосмислення місцевої партисипативної демократії у Франції полягає у переході до моделі «спільного виробництва суспільних благ», де громадянин є повноцінним джерелом легітимності публічних рішень.

Ключові слова: місцева демократія, партисипативні практики, демократія участі, місцеве самоврядування, коммуна, залучення громадян, досвід Франції.

THE EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF LOCAL PARTICIPATORY DEMOCRACY IN FRANCE

In the context of European integration, the study of the experience of EU countries regarding the democratization of public administration is relevant. The study of the theoretical and applied aspects of the development of participatory democracy at the local level in France allows for singling out effective tools for involving citizens in participation in solving issues of local significance. Considering this, the aim of the article is the study of institutional mechanisms and practices of local participatory democracy in France for their further adaptation in Ukraine in the context of European integration and the transformation of public administration. In the research, a systemic approach and institutional analysis were used, which allowed to consider local participatory democracy in France as a system of stable institutions with interconnections between government bodies and members of communes. Methods of analysis, synthesis, and a logical approach allowed to form a holistic vision of the tools of participatory democracy, while comparison, description, and case study ensured the disclosure of the specifics of using concrete municipal practices in different French communes. It is determined that the transition from the classical representative model to participatory practices in France is based on significant horizontal social capital, the principle of subsidiarity, as well as updated legal foundations of the institutionalization of local democracy. Special attention is paid to the functioning of consultative committees in the communes of France, which ensure the inclusivity of governance through the involvement of different social-age groups, and to the practice of participatory budgeting, as well as to other practices of «participatory» municipalities. A conclusion is made about the modern rethinking of participatory democracy in France and the formation of a model of «joint production of public goods», where the citizen is a full-fledged source of legitimacy of public decisions, which is a relevant guideline for incorporation into Ukrainian municipal practice with the aim of democratizing public administration. The scientific novelty consists in a comprehensive analysis of the French experience of involving citizens in municipal governance based on the concepts of «democracy of proximity» and «democracy of joint actions», while the practical value of the obtained results is determined by the possibility of using the analyzed participatory practices in territorial communities of Ukraine for solving issues of local significance.

Keywords: local democracy, participatory practices, participatory democracy, local self-government, commune, citizen involvement, experience of France.

JEL classification: H7, H11, R5, Y80.

Постановка проблеми. Інституціоналізація та сучасна побудова місцевої партисипативної демократії в державах Західної Європи визначаються фактором

інституційної спадкоємності, характеризуючись еволюційним розвитком механізмів громадянської партисипативної участі. Феномен інституційної наступності

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Лисиця О.Р., 2026

у державах з консолідованою демократією виступає не лише гарантом політичної стабільності, але й фундаментальною умовою для органічного ускладнення публічно-управлінських відносин на місцевому рівні. Слід відзначити, що в основі їх муніципальних систем знаходиться принцип субсидіарності, який у межах європейської континентальної публічно-управлінської традиції трансформувався із суто адміністративного розподілу повноважень до фундаментальної моделі взаємодії влади та суспільства.

У якості найбільш репрезентативного досвіду поступової демократичної трансформації для України виступає досвід Франції. Корисність аналізу її партисипативних практик на рівні територіальних громад обумовлена тим, що місцева демократія тут спирається на значний обсяг горизонтального соціального капіталу (зв'язків, мережевого ресурсу, суспільної довіри, взаємодії, громадянської активності). Традиції французької самоорганізованої демократії з урахуванням умов ринкової економіки та правової держави визначили поступовий перехід від класичної представницької моделі до прямої, деліберативної та партисипативної демократії. Крім цього, актуальним є звернення уваги на особливості підвищення рівня участі громадян як переходу від легітимації рішень влади «зверху» до спільного виробництва суспільних благ і прийняття рішень, де місцева спільнота виступає повноцінним партнером й суб'єктом публічного управління. Французький досвід послідовного розширення суб'єктивності громадян без ризику дестабілізації муніципальної системи і поступове поглиблення партисипативних практик може бути використаний в Україні для інкорпорування в існуючу площину місцевої демократії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика французького досвіду реформування місцевого самоврядування та функціонування його комунального рівня відображена в наукових розробках низки вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання здійснення децентралізації у Франції, зважаючи на важливе науково-практичне значення для України, стали предметом наукової розвідки у працях В. Бортника, В. Гробою, О. Золотарьової, О. Колодія, М. Мигун, С. Сприндиса [1-6]. Французька модель організації муніципальної влади та її характеристика на базовому рівні місцевого самоврядування розглянута у працях О. Рудницької та А. Тичини, З. Сірика, А. Чиркіна та В. Кушнір [7-9], акцентуючи увагу на особливостях здійснення публічного управління на рівні комун переважно із організаційно-правового погляду. Аналіз нормативно-правових актів та процесу децентралізації у Франції дозволив науковцям зробити низку важливих висновків щодо адаптації французького досвіду в Україні, проте питання зв'язку цих трансформацій із розвитком місцевої демократії у Франції, а також особливостей демократії участі на локальному рівні залишилися недослідженими.

Наукові розробки та прикладні дослідження європейських науковців присвячені, як визначенню природи місцевої партисипативної демократії, так і постановці основних проблем, які мають бути вирішені для

її подальшого розвитку в сучасних умовах демократизації публічного управління уміщено в працях М.-Е. Бакке, Г. Гілберт, Т. Мадьес, С. Паті [10, 11]. Теоретичний дискурс зосереджений на амбівалентності терміну в роботах Е. Дау, К. Фаш, Л. Леграс [12], виклики розвитку місцевої партисипативної демократії в комунах Франції аналізуються в працях Р. Малаккорто, М. Лонаті, Л. Блондья [13, 14], а проблемам резистентності політичних еліт до передачі реальних повноважень мешканцям присвячено розробки І. Бруссоль, К. Према [15, 16]. Прикладні аспекти розвитку окремих інструментів партисипативної демократії на місцевому рівні у Франції розкриваються у розробках, що демонструють практичну реалізацію «демократії близькості» [17].

Водночас, не применшуючи значущість праць названих та інших авторів, необхідно визнати, що стан дослідження розвитку місцевої партисипативної демократії у Франції є недостатнім. Вітчизняні наукові розробки стосуються аспектів реформування і стану комунального рівня самоврядування Франції, залишаючи недослідженими важливі нині питання залучення громадян до місцевого управлінського життя, а європейські праці переважно присвячені окремим аспектам розвитку місцевої демократії. Зважаючи на це, важливим є проведення подальших наукових розвідок стосовно теоретико-прикладних аспектів місцевої партисипативної демократії у Франції, що нині актуалізується в контексті європейської інтеграції України та реалізації Нового демократичного пакту для Європи.

Метою статті є дослідження інституційних механізмів і практик місцевої партисипативної демократії у Франції для їх подальшої адаптації в Україні в контексті європейської інтеграції та трансформації публічного управління.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження. Так, системний підхід дозволив розглядати місцеву партисипативну демократію у Франції як цілісну модель взаємодії органів публічної влади, членів комун та їх асоціацій, що функціонують у взаємозв'язку та взаємозалежності. Аналітичний метод використовувався для вивчення змісту нормативних актів та програмних документів щодо участі громадян в місцевому управлінському житті з метою виокремлення конкретних інструментів залучення громадян до цього процесу. Логічний підхід застосовано для визначення послідовного переходу до сучасної місцевої партисипативної демократії в комунах Франції та суб'єктивності її членів. Метод аналізу дозволив виділити в місцевій партисипативній демократії окремі елементи, а метод синтезу – сформувати цілісне бачення сучасної «демократії близькості» у французьких комунах як інтегрованої моделі взаємодії влади та суспільства. Метод порівняння використовувався для зіставлення досвіду різних комун Франції, що дало змогу виявити спільні риси та специфічні особливості впровадження партисипативних практик залежно від розміру муніципалітету та його ресурсного забезпечення. Інституційний підхід дозволив розглянути місцеву партисипативну демократію у Франції як систему сталих інститутів, що

об'єднані взаємодією в стабільній муніципальній системі. Метод опису застосовано для викладення характеристик конкретних партисипативних інструментів, що дозволило відобразити їх сутність та особливості функціонування. Метод кейс-стаді використано для вивчення досвіду функціонування консультативних комітетів та партисипативного бюджетування в комунах Франції.

Виклад основних результатів дослідження. У Франції традиція державного централізму пройшла шлях глибокої внутрішньої реконфігурації. Інституційне наступництво демократичної моделі публічного управління дозволило перенести акценти із жорсткої управлінської вертикалі на реалізацію «демократії близькості» («*Démocratie de proximité*») [10], як моделі, що базується на максимальному наближенні публічної влади до громадян, зберігши водночас цілісність республіканських стандартів.

До започаткованої у 1980-х рр. адміністративної реформи у Франції діяв Муніципальний кодекс, прийнятий у 1884 р., що закріпив правові засади організації та функціонування місцевого самоврядування, повноважень мерів і муніципальних рад, врегулював організаційні засади їх діяльності та надання базових муніципальних послуг [18], водночас ставши першим документом, який заклав основу для децентралізації країни. Починаючи із уведення в дію Закону № 82-213 «Про права та свободи комун, департаментів та регіонів» від 2 березня 1982 р. у Франції було розпочато першу хвилю великої децентралізації, хоча початок цього процесу пов'язують з більш раннім часом [4], що відповідало загальній тенденції краї Європи до більшої децентралізації та автономності органів місцевого самоврядування [1]. Завдяки скасуванню адміністративної опіки та жорсткого контролю держави за діяльністю органів місцевого самоврядування, вертикальні відносини між центральною владою та місцевим самоврядуванням були трансформовані в партнерські, а муніципальні органи та комуни стали повноправними суб'єктами публічного управління.

Як відзначає С. Сприндис, саме децентралізація стала провідною ідеєю реформування місцевого самоврядування в європейських країнах, однією із характерних ознак якої стала демократизація через поглиблення муніципальної автономії та найефективніше реагування на вирішення місцевих проблем [6]. До позитивних аспектів децентралізаційних перетворень відносять розширення прав адміністративно-територіальних одиниць на основі принципу децентралізації, чіткість розподілу повноважень між територіальними рівнями управління, віднесення до виборців на місцевому рівні також іноземців, які постійно проживають на відповідній території тощо [2], що було враховано іншими країнами ЄС під час проведення політики децентралізації [3, 5] і викликає інтерес щодо побудови вітчизняної моделі муніципальної влади [7, 8], особливо з позиції поступового і комплексного реформування під контролем держави [9]. Ключовими нормативними актами щодо розвитку місцевого самоврядування та демократії, які позитивно вплинули на

збільшення ступеню участі громадян у публічно-управлінській діяльності стало прийняття законів у 1992 р., 1996 р., 1999 р., 2002 р., 2003 р., 2014 р., 2019 та 2022 рр.

Так, Закон № 92-125 від 6 лютого 1992 р. дозволив консультації «мешканців» з обмеженої кількості питань, запровадив позамуніципальні комісії та умістив рекомендації щодо участі мешканців в місцевому самоврядуванні. Концепція консультативної народної ініціативи була вперше введена 4 лютого 1995 р., згідно якої одна п'ята виборців може подати запит на організацію місцевої консультації. У другому Законі про децентралізацію від 01 серпня 2003 р. було закріплено норми щодо обов'язкового місцевого референдуму та регульовано засади участі громадян [16], а Закон від 27 грудня 2019 р. був прийнятий з метою відновлення демократичної близькості [11].

Розвиток місцевої партисипації у Франції слід пов'язувати також із внесенням змін до Загального кодексу місцевих органів влади (*Code général des collectivités territoriales – CGCT*) 21 лютого 1996 р. [19]. На особливу увагу заслуговують зміни, внесені Законом «Про місцеву демократію» від 27 лютого 2002 р. [20], в частині проведення місцевого референдуму (ст. LO1112-1 – LO1112-14-2), участі виборців у місцевих рішеннях (ст. L1821-1), участі мешканців у місцевому житті (ст. L2143-1 – L2143-4). Згідно ст. L2143-2 CGCT муніципальна рада отримала право створювати консультативні комітети з будь-якої проблеми, що стосується всієї або частини території муніципалітету, до складу яких входять жителі комуни, які не є депутатами місцевих рад. Конкретний склад консультативного комітету визначається муніципальною радою за пропозицією мера, який призначає голову комітету з членів ради, діючи протягом періоду повноважень відповідної місцевої ради. Консультативний комітет може подавати меру пропозиції щодо муніципального питання, що відноситься до сфери компетенції комітету [19].

Створення консультативних комітетів є юридичним обов'язком муніципалітету, передбаченим ст. L2143-2 CGCT, тому це положення має бути включене до статуту муніципалітетів [21]. Так, у Статуті діяльності консультативного комітету з комунікацій від 12 жовтня 2021 р. комуни Морделлес закріплені цілі його діяльності, зокрема: сприяти відданості місцевому демократичному життю; зміцнити відчуття приналежності до території; розвивати комунікацію відповідно до потреб і очікувань населення [22]. Наприклад, Консультативний комітет з комунікацій включив до складу 30% представників економічної та соціальної спільноти, 30% представників ради та 40% громадян, маючи збалансований протягом 2021-2023 рр. за віком склад: по 10% – 11-17 років, 18-24 роки, 60% 25-64 роки, 20% – 65->80 років. Члени комітету повинні бути мешканцями міста або належати до його економічної, соціальної чи асоціативної діяльності.

Показовим прикладом також слід назвати створення консультативного комітету у новоствореній в результаті злиття у 2019 р. комуни Монтегю-Ванде. До

першого складу комітету увійшли колишні муніципальні службовці та посадовці, члени шкільних рад, волонтери клубів, комітетів, будинків для людей похилого віку, активні учасники спортивних, танцювальних, театральних установ, члени молодіжних асамблей тощо такою ж загальною чисельністю, як і депутати ради (43 особи). Для цього комітету важливим стало представлення різноманітності місцевого життя через людей різних вікових груп та гендерного паритету. Членами комітету стали мешканці віком від 18 років без обмежень верхньої вікової межі (середній вік – 47 років). Члени комітету, призначені рішенням муніципальної ради за пропозицією мера, отримали право виконувати обов'язки два роки з можливістю поновлення двічі із закінченням повноважень 31 грудня року, що передуює оновленню місцевої ради.

Мер Монтегю-Ванде може передати проект певного рішення чи питання Консультативному комітету для отримання думок та/або пропозицій. Результат обговорення має отримати письмову форму за результатами зустрічей, які можуть проходити в 3-х формах, зважаючи на наявність 5-ти населених пунктів у складі комуни: зустріч Консультативного комітету та муніципальної ради два рази на рік (один раз для обговорення/затвердження бюджету та один раз на рік для підбиття підсумків за певним тематичним напрямом); зустріч виключно членів Консультативного комітету під головуванням мера для надання висновків або участі в будь-яких консультаціях щодо муніципального проекту або проектів всієї комуни Монтегю-Ванде; об'єднана зустріч представників комітетів всіх 5-ти населених пунктів, присвячена щорічній тематиці або будь-якому проекту на рівні комуни Монтегю-Ванде [21]. Саме остання форма зустрічі найбільш відповідає сутності місцевої партисипації, характеризуючись зменшенням впливу локальних еліт на прийняття рішень. У діяльності таких комітетів поєднуються три основні цілі: участь у розробці проектів рішень, які муніципалітет зобов'язався реалізувати протягом свого терміну повноважень, розглядаючи їх перед голосуванням ради, надаючи висновок; сприяти обговоренню місцевих питань, розгляду і обговоренню тем, пов'язаних з вирішенням питань місцевого значення; повідомлення та пояснення дій муніципалітету зацікавленим сторонам в комуні.

Завдяки експериментам, що активно почали проводитися з 2020 р. в комунах Франції, рух «партисипативних» муніципалітетів нині спрямований на поглиблення різних практик учасницької демократії. Так, муніципальна рада Ла Монтань впроваджує демократичні процедури знизу-вгору та зверху-вниз залежно від того, чи ініціатива надходить від мешканців, чи від мерії, яка прагне забезпечити таку взаємодію, за якої мешканці можуть мати простір для самостійного вирішення місцевих справ: від інформування (збори, медіа, розсилки, вебсайти, цифрові білборди, соціальні мережі, метод «від дверей до дверей» тощо) і консультування (опитування, метод «від дверей до дверей») до прийняття спільних рішень (партисипативне бюджетування, партисипативні робочі табори, комітети

користувачів тощо) [12].

Еволюція французької практики протягом останніх десятиліть демонструє перехід до вищих форм партисипації, зокрема, втілених у масштабних проектах ініціативного бюджетування Парижа. У цих кейсах інституційна стійкість проявляється у здатності органів місцевого самоврядування делегувати реальні фінансові повноваження мешканцям, інтегруючи їх рішення до загального бюджетного процесу.

З 2014 р. мерія Парижа займається відкритою діяльністю, спираючись на три ключові принципи: відкриті муніципальні дії; прийняття рішень разом з парижанами; перетворення міста на «співпрацююче». З цього ж року місто започаткувало найбільший у світі партисипативний бюджет участі, що розпочалося як його тестовий запуск, коли громадяни проголосували за те, як витратити 20 млн євро на 15 проектів, визначених містом. Через кілька місяців було розпочато повномасштабний бюджет участі із 65-ма млн євро для міста та громадян, які запропонували власні ідеї проектів. Паризький проект бюджету участі називають найбільш амбітним, оскільки в середньому було виділено 45 євро на особу, надано майже 2 000 пропозицій і залучено 127 880 парижан. У подальшому місто взяло зобов'язання виділяти близько 5% бюджету міста на витрати бюджету участі для кожного з районів міста та загальноміських проектів всього Парижа.

Його успішність пов'язується з такими факторами: політичною волею мерії та виділенням необхідних ресурсів; намагання бути максимально прозорими, роз'яснюючи всі питання партисипативного бюджетування; використання для бюджету участі методології місцевої партисипативної демократії; ініціативністю громадян із тисячами ідей, кількість яких з кожним роком зростає; високопрофесійним, фаховим і добре підготовленим персоналом міської ради, який швидко адаптувався до цього процесу, використовуючи цифрові інструменти, які допомогли з голосуванням та збором ідей, для оптимізації їх роботи шляхом централізованої скоординованої діяльності.

Прикладом останнього часу є запрошення парижан протягом 29 січня – 18 лютого 2026 р. обрати свої проекти для підтримки місцевих і громадських ініціатив, пов'язаних з водопровідною водою. Голосування було відкритим для всіх категорій жителів, юридичних осіб комерційного та некомерційного секторів через сайт (budgetparticipatif.eaudeparis.fr) [23] із загальним бюджетом фінансування 250 000 євро від компанії Eau de Paris, розділений між чотирма категоріями та 13-ма переможцями: дії на користь найбільш знедолених – 80 000 євро, підвищення обізнаності для молодих людей – 80 000 євро, інформаційно-просвітницька кампанія – 60 000 євро, вода та їжа – 30 000 євро [23].

У 2015 р. місто Париж приєдналося до ініціативи «Відкритий уряд» (OGP), яка на думку європейських фахівців уособлює зміну парадигми, передбачаючи новий спосіб взаємодії громадян з представниками органів влади, які є прозорими та відповідальними за свої дії, залучаючи громадян до процесу прийняття рішень [13]. Перші два плани дій, які місто Париж здійснило в

рамках OGP (2017-2019, 2019-2021), дозволили розробити та реалізувати кілька реформ різного спрямування, зокрема: партисипативне бюджетування, прозорість державних закупівель та відкриті дані, екологічний та інклюзивний перехід, демократичні інновації [17].

Останніми роками місто Париж тестує, розробляє та консолідує нові форми участі громадян. Парижани мають широкий спектр засобів для партисипативних демократичних дій, які постійно оновлюються, запроваджуються нові інструменти на основі підходу, заснованого на експериментах та діяльності, з одного боку, оцінці та вдосконаленні, з іншого. Зараз для втілення справжнього демократичного континууму для парижан створюються центри участі громадян і нові партисипативні й освітні простори (Fabrique de la Solidarité, Climate Academy, Quartier Jeunes тощо), а також інституції громадської участі, наприклад, Громадянська асамблея дітей. У 2023 р. було запроваджено ініціативу громадянського голосування, яка передбачає регулярну організацію голосувань з питань, що цікавлять парижан.

Сучасні виклики щодо зміцнення «демократії спільних дій», залучення парижан до публічного управління й надання їм для цього ефективних інструментів якнайближче до їх місця проживання обумовили визначення в чинному Плані дій Парижу на період 2022-2026 рр. таких цілей: створити громадянську асамблею з безпрецедентними повноваженнями щодо прийняття рішень для міста; розробити дві нові цифрові платформи для більшої прозорості та покращеної інтеграції участі громадян; розробка індексу міської кліматичної демократії, проведення місцевої діагностики та вжиття заходів для вирішення проблем участі громадян у питаннях клімату з новими компетенціями щодо прийняття політичних рішень міста Париж тощо [17].

Французькі дослідники відзначають, що партисипативна демократія є досить нечітким поняттям, успіх якого на практиці ускладнюється його суперечливістю. Незважаючи на амбівалентність поняття, партисипативна демократія широко поширюється протягом останніх 20-ти років у французькому та європейському лексиконі. До цього терміну відносять всі механізми, політики і підходи, що мають на меті залучення громадян до процесу прийняття публічних рішень та їх участі в різному ступеню з метою зміцнення легітимності та ефективності діяльності громадськості [12].

Водночас на демократію участі впливають такі ж негативні чинники, що й на інші види демократії. Так, сучасні процеси цифровізації обмежують подекуди можливості демократії участі для осіб похилого віку, незаможних, малоосвічених, а також жителів окремих територій, які не мають достатнього Інтернет-обслуговування. Крім цього, суттєвою перешкодою для розвитку демократії називають недостатність політичної культури участі технічної та політичної еліти, приводячи до ставлення до неї як до загрози або марної трати часу [15], а також те, що представники місцевої політичної еліти (мери) протягом тривалого часу використовували партисипативну демократію переважно для

формування позитивного іміджу серед виборців [16]. Бажання рухатися до учасницької демократії на практиці поєднується з «обережним» бажанням передати повноваження прийняття рішень місцевого значення мешканцям комун, що суттєво підірвало довіру населення до влади.

Сучасне збільшення й урізноманітнення різних форм участі громадян в прийнятті публічних рішень розглядають як результат недовіри громадян до державних органів та інституцій представницької демократії [14]. Як відзначають учасники мережі муніципалітетів «Спільні дії» («Joint Actions»), нинішній перехід до спільного прийняття рішень пов'язаний із розглядом громадян як учасників муніципальних відносин із повноваженнями діяти і бути єдиним джерелом легітимності для публічних рішень [24]. Це свідчить про переосмислення значення демократії участі у Франції, переходу до забезпечення можливості для кожного громадянина брати участь, діяти та вирішувати важливі публічно-управлінські питання на місцевому рівні.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що французька модель місцевої партисипативної демократії є результатом тривалої інституційної спадкоємності, у результаті якої будується гнучка система «демократії близькості». Ключовим фактором успіху слід вважати поєднання законодавчих гарантій із високим рівнем соціального капіталу. Еволюція місцевої партисипативної демократії відбувалася шляхом поступового розширення прав громадян: від простого інформування та консультування до спільного прийняття рішень та їх реалізації. На сучасному етапі основним вектором поступу є поглиблення партисипативних практик, спрямоване на подолання кризи традиційних політичних інститутів через впровадження інноваційних форм діалогу влади та громадян.

Французький досвід підтверджує гіпотезу про те, що ефективність сучасних інструментів демократії участі прямо пропорційна ступеню зрілості та послідовності муніципальних інститутів, здатних виступати в якості надійних провідників громадянської волі, трансформуєчи суспільні запити у конкретні управлінські рішення. Інституціоналізація консультативних комітетів на рівні комун стала ефективним інструментом залучення мешканців до муніципального управління, а розглянуті приклади демонструють, що їх успіх залежить від забезпечення інклюзивності, гендерного паритету та представництва всіх вікових груп, що мінімізує вплив локальних еліт. Досвід Парижа підтверджує, що бюджет участі слід розглядати, як найбільш ефективний партисипативний інструмент, поряд із використанням цифрових технологій, що виступає каталізатором громадянської активності. Водночас виявлено суперечливий характер процесів місцевої партисипативної демократії у Франції, оскільки вона розвивається як відповідь на кризу довіри до представницьких інститутів, одночасно стикаючись з викликами цифрової нерівності та проблемами інертності локальної політичної еліти.

Для України цей досвід є репрезентативним прикладом поступової демократичної трансформації у

межах публічно-управлінського простору, цінність якого полягає у переосмисленні ролі громадянина від об'єкта управління до повноцінного суб'єкта прийняття та реалізації публічних рішень. Впровадження європейських механізмів в українську площину вимагає не лише копіювання процедур, але й розвитку культури демократичної участі та переходу до «демократії спільних дій», що є необхідною умовою для забезпечення стійкості муніципальних систем у сучасних динамічних умовах.

Декларація про використання інструментів ШІ. Під час підготовки статті було використано інструменти ШІ (Google Gemini, DeepL) для уточнення текстів іншомовних джерел. Текст статті немає згенерованих штучним інтелектом даних, а список джерел сформований самостійно у процесі здійснення дослідження без використання штучного інтелекту. Автор несе повну відповідальність за науковість, зміст, дані, висновки та актуальний перелік джерел.

Список використаних джерел:

1. Бортник В. А. Організація місцевої влади у Французькій республіці: досвід децентралізації. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2018. № 1(1). С. 9–21. DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2018-1-1-9-21>
2. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування Франції: досвід для України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. «Право». 2015. Вип. 32, Т. 1. С. 108–112. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/326c3650-fdfa-40c1-ada2-5cf69ec89dbc/content>
3. Золотарьова О. А. Реформа децентралізації влади у Франції як приклад для України. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 1. С. 86–88. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/16>
4. Колодій О. М. Досвід децентралізації у Франції. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Сер. : «Державне управління». 2018. Т. 29(68), № 1. С. 196–199. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/37.pdf
5. Мигун М. Досвід багатоетапної децентралізації влади в зарубіжних країнах : уроки для України. Просторовий розвиток. 2022. № 2. С. 216–228. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.2.216-228>
6. Сприндис С. І. Організація місцевого самоврядування у країнах ЄС з огляду на досвід Франції та Польщі. Часопис цивілістики. 2021. Вип. 39. С. 41–49. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i39.379>
7. Рудницька О. П., Тичина А. С. Сучасна українська модель системи місцевого самоврядування у контексті зарубіжного муніципального досвіду. Центральнорозумінський вісник права та публічного управління. 2024. № 1. С. 71–79. DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-9>
8. Сірик З. О. Адміністративно-територіальний устрій Франції: актуальний досвід для України. Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 116–124. URL: https://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_116_SirykZO.pdf
9. Чиркін А., Кушнір В. Особливості місцевого самоврядування Франції. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 5. С. 176–180. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.31>
10. Vacqué M.-H. Démocratie de proximité. Revue Projet. 2008. 2 avril. URL: <https://www.revue-projet.com/articles/2008-04-bacquedemocratie-de-proximite/8016>
11. Gilbert G., Madiès T., Paty S. Asymmetric Decentralization in France : A Municipal-Centered Exception. Santiago de Compostela, 2026. 31 p. URL: <https://repec.ideagov.eu/RePEc/ida/wpaper/WP2610.pdf>
12. Dau E., Fache C., Legras L. Prendre le pouvoir pour le partager. Experiences et apprentissages des communes participatives 2020 – 2026. France : Fréquence Commune, 2025. 286 p. URL : <https://www.frequencecommune.fr/wp-content/uploads/2025/05/Prendre-le-pouvoir-pour-le-partager-Frequence-commune.pdf>
13. Malaccorto R., Lonati M. Local open government: opportunities and challenges in terms of impact and participation. JeDEM – eJournal of eDemocracy and Open Government. 2019. No. 11(2). Pp. 119–132. DOI: <https://doi.org/10.29379/jedem.v11i2.573>
14. Blondiaux L. La démocratie participative : une réalité mouvante et un mouvement résistible. Vie-publique. 2021. 26 mars. URL: <https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/279196-la-democratie-participative-par-loic-blondiaux>
15. Broussolle Y. Les budgets participatifs. Gestion & Finances Publiques. 2019. No. 3. Pp. 32–38. DOI: <https://doi.org/10.3166/gfp.2019.3.004>
16. Premat C. The Implementation of Participatory Democracy in French Communes. French Politics. 2009. No. 7(1). 24 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/fp.2009.5>
17. Action plan – Paris, France, 2024-2026. URL: <https://www.opengovpartnership.org/documents/action-plan-paris-france-2024-2026/>
18. Code municipal. Loi municipale du 5 avril 1884, expliquée par la circulaire du 15 mai 1884. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k377717c/f7.item>
19. Code général des collectivités territoriales. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070633/
20. Loi n 2002-276 du 27 février 2002 relative à la démocratie de proximité. URL:

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000593100>

21. Les comités consultatifs : une nouvelle instance de concertation locale. URL: <https://www.montaigu-vendee.com/projet/les-comites-consultatifs-une-nouvelle-instance-de-concertation-locale/>

22. Charte de fonctionnement du Comité consultatif Communication de la Ville de Mordelles. URL: <https://www.ville-mordelles.fr/medias/2021/10/Charte-de-fonctionnement-du-Comite-consultatif-Communication.pdf>

23. Budget participatif 2025-2026 : découvrez les projets lauréats. URL: https://eaudeparis.lfai.co/oi_contest/budget-participatif-2025-20-r0

24. Raison d'être du réseau des communes et collectifs participatifs. URL: <https://www.actionscommunes.org/notre-raison-detre/>

References:

1. Bortnyk, V. A. (2018). Orhanizatsiia mistsevoi vlady u Frantsuzkii respublitsi: dosvid detsentralizatsii [The organization of local government in the French republic: the experience of decentralization]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia*, 1(1). 9–21. <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2018-1-1-9-21> [in Ukrainian].

2. Hrobova, V. P. Systema mistsevoho samovriaduvannia Frantsii: dosvid dlia Ukrainy [The system of local government of France: experience for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 2015. Ser. «Pravo», 32(1). 108–112. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/326c3650-fdfa-40c1-ada2-5cf69ec89dbc/content> [in Ukrainian].

3. Zolotarova, O. A. (2024). Reforma detsentralizatsii vlady u Frantsii yak pryklad dlia Ukrainy [Decentralization reform in France as an example for Ukraine]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*, (1). 86–88. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/16> [in Ukrainian].

4. Kolodii, O. M. (2018). Dosvid detsentralizatsii u Frantsii [The French experience of decentralization]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho*. Ser.: «Derzhavne upravlinnia», 29(68). (1). 196–199. https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/37.pdf [in Ukrainian].

5. Myhun, M. (2022). Dosvid bahatoetapnoi detsentralizatsii vlady v zarubizhnykh krainakh: uroky dlia Ukrainy [The experience of multi-stage decentralization of power in foreign countries: lessons for Ukraine]. *Prostorovyi rozvytok*, (2), 216–228. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.2.216-228> [in Ukrainian].

6. Spryndys, S. I. (2021). Orhanizatsiia mistsevoho samovriaduvannia u krainakh YeS z ohliadu na dosvid Frantsii ta Polshchi [The organization of local self-government in the EU countries based on the experience of France and Poland]. *Chasopys tsyvilistyky*, (39), 41–49. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i39.379> [in Ukrainian].

7. Rudnytska, O. P., & Tychyna, A. S. (2024). Suchasna ukrainska model systemy mistsevoho samovriaduvannia u konteksti zarubizhnoho munitsypalnoho dosvidu [Modern ukrainian model of local self-government system in the context of foreign municipal experience]. *Tsentrlnoukrainskyi visnyk prava ta publicnoho upravlinnia*, (1), 71–79. <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-9> [in Ukrainian].

8. Siryk, Z. O. (2015). Administratyvno-terytorialnyi ustroi Frantsii: aktualnyi dosvid dlia Ukrainy. [Administrative and territorial division of France: successful experience for Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, (3), 116–124. https://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_116_SirykZO.pdf [in Ukrainian].

9. Chyrkin, A., & Kushnir, V. (2020). Osoblyvosti mistsevoho samovriaduvannia Frantsii. [Features of local self-government in France]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, (5), 176–180. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.31> [in Ukrainian].

10. Bacqué, M.-H. Démocratie de proximité. *Revue Projet*. 2008. 2 avril. <https://www.revue-projet.com/articles/2008-04-bacquedemocratie-de-proximite/8016> [in French].

11. Gilbert, G., Madiès, T., & Paty, S. (2026). Asymmetric Decentralization in France : A Municipal-Centered Exception. Santiago de Compostela. <https://repec.ideagov.eu/RePEc/ida/wpaper/WP2610.pdf> [in English].

12. Dau, E., Fache, C., & Legras, L. (2025). Prendre le pouvoir pour le partager. Experiences et apprentissages des communes participatives 2020 – 2026. France : Fréquence Commune. <https://www.frequencecommune.fr/wp-content/uploads/2025/05/Prendre-le-pouvoir-pour-le-partager-Frequence-commune.pdf> [in French].

13. Malaccorto, R., & Lonati, M. (2019). Local open government: opportunities and challenges in terms of impact and participation. *JeDEM – eJournal of eDemocracy and Open Government*, 11(2). 119–132. <https://doi.org/10.29379/jedem.v11i2.573> [in English].

14. Blondiaux, L. (2021). La démocratie participative : une réalité mouvante et un mouvement résistant. *Vie-publique*. <https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/279196-la-democratie-participative-par-loic-blondiaux> [in French].

15. Broussolle, Y. (2019). Les budgets participatifs. *Gestion & Finances Publiques*, (3), 32–38. <https://doi.org/10.3166/gfp.2019.3.004> [in French].

16. Premat, C. (2009). The Implementation of Participatory Democracy in French Communes. *French Politics*, 7(1). 24 <https://doi.org/10.1057/fp.2009.5> [in English].

17. Action plan – Paris, France, 2024-2026. <https://www.opengovpartnership.org/documents/action-plan-paris-france-2024-2026/> [in English].
18. Code municipal. Loi municipale du 5 avril 1884, expliquée par la circulaire du 15 mai 1884. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k377717c/f7.item> [in French].
19. Code général des collectivités territoriales. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070633/ [in French].
20. Loi n° 2002-276 du 27 février 2002 relative à la démocratie de proximité. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000593100> [in French].
21. Les comités consultatifs : une nouvelle instance de concertation locale. <https://www.montaigu-vendee.com/projet/les-comites-consultatifs-une-nouvelle-instance-de-concertation-locale/> [in French].
22. Charte de fonctionnement du Comité consultatif Communication de la Ville de Mordelles. <https://www.ville-mordelles.fr/medias/2021/10/Charte-de-fonctionnement-du-Comite-consultatif-Communication.pdf> [in French].
23. Budget participatif 2025-2026 : découvrez les projets lauréats. 2026. https://eaudeparis.lfai.co/oi_contest/budget-participatif-2025-20-r0?[in French].
24. Raison d'être du réseau des communes et collectifs participatifs. <https://www.actionscommunes.org/notre-raison-detre/> [in French].

Дата надходження статті: 02.04.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 23.04.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.